

РЕЦЕНЗИЯ

на

ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНА И НАУЧНА СТЕПЕН „ДОКТОР“

Тема на дисертацията: „Синтактични разговорни особености в тетралогията на
Димитър Талев“

Докторант: Мирела Владимирова Дурчова

Филологически факултет

Професионално направление: 2.1.Филология

Научна специалност: Български език

Научен ръководител: доц. д-р Радослав Цонев

Рецензент: доц. д-р Биляна Божинова Тодорова

Участвам в състава на научното жури за защита на дисертационния труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ на Мирела Владимирова Дурчова, редовна докторантка по научна специалност „Български език“, професионално направление 2.1 Филология, област на висше образование 2. Хуманитарни науки към Катедрата по български език при Филологическия факултет на ЮЗУ „Неофит Рилски“, въз основа на Заповед № 1304/13.06.2025 г. на Ректора на ЮЗУ „Неофит Рилски“.

1. Общо описание на представените материали

Представеният от Мирела Дурчова комплект материали включва дисертационен труд, автобиография, автореферат (CV), декларация за авторство, декларация за достоверност на информацията, справка за изпълнение на минималните национални изисквания, копия на публикациите.

Докторантката е декларирала общо 5 статии (две от които в съавторство с научния си ръководител), свързани с темата на дисертацията, публикувани в издания в България и чужбина. С тези свои публикации тя изпълнява изискванията на ЗРАСРБ и има повече от необходимите точки, за да може да бъде допусната до публична защита.

2. Кратки биографични данни за докторантката

Мирела Дурчова е завършила Професионалната гимназия по електроника и енергетика – гр. Банско, а след това - българска филология в Югозападния университет „Неофит Рилски“, където получава и допълнителната професионална квалификация „Учител по български език и литература“. Магистратурата си докторантката също завършва

в ЮЗУ „Неофит Рилски“ – в магистърската програма „Българският език като чужд“. От 2019 г. е учител в гр. Банско.

3. Актуалност на дисертационния труд

Темата на дисертационния труд „Синтактични разговорни особености в тетралогията на Димитър Талев“ е свързана с актуален и често пренебрегван проблем – изследването на синтактичните, и по-специално на разговорните синтактични средства, използвани в емблематични литературни произведения, особено такива, които съдържат особености на говори, останали извън днешната територия на Република България.

4. Описание и характеристика на дисертационния труд

Представеният за вътрешно обсъждане дисертационен труд, озаглавен „Синтактични разговорни особености в тетралогията на Димитър Талев“, се състои от 165 страници, като включва увод, три глави, заключение, приложения и библиография.

В Увода са представени обектът, предметът, целите и задачите на изследването, като обектът е тетралогията на Димитър Талев, предметът – разговорните синтактични особености, в частност разговорните синтактични конструкции (повторителни, елиптични и др.), словоредните промени, разговорните съчинителни съюзи, разговорните подчинителни връзки и пр., използвани в художествените произведения с различна цел.

Целта на изследването е описването и анализирането на синтактичните специфики, характерни за разговорната реч, които Д. Талев използва в своите творби. Допълнителните задачи, които дисертантката си поставя, са свързани с проучването на някои по-особени разговорни конструкции, като разговорните синтактични средства, промените в словореда, честотата на употреба на разговорните съчинителните съюзи. Представени са и някои данни за произхода на разговорните конектори, както и за ролята на съчинителните съюзи като частици и пр.

Основният метод, използван от Мирела Дурчова, е дескриптивно-аналитичният, но е използван и сравнителният метод. Освен синхронният, е приложен и диахронният подход.

Освен това в Увода са представени някои особености на българската разговорна реч (в частност на разговорния синтаксис), както и някои от основните понятия в работата като *синтактична конструкция*, *съюз*, *изказ*, *конкуренция*, *реплика* и пр.

Посочени са основните синтактични конструкции в разговорната реч – повторителни конструкции, елиптични конструкции, реконструкции, стимулни реплики, хипербати, анаколути.

Първата глава представя разговорните синтактични конструкции в тетралогията на Д. Талев, като се уточнява, че под синтактични конструкции се имат предвид „синтактичните единици, които образуват синтактично и смислово единство в изказването“ (стр. 20). Това са повторителни и елиптични структури. Най-напред се обръща внимание на повторителните структури – различните пролептични, механични конструкции, повторителни конструкции с граматическа стойност, такива със стилистична функция.

След това са представени елиптичните синтактични конструкции – с елидирано сказуемо, с изпуснат подлог, пропуснати второстепенни елементи, пропуснати два елемента и т.н. Накрая са посочени и други синтактични структури, характерни за разговорната реч, като реконструкцията, анаколутите, стимулните реплики. В края на главата са представени изводите, а именно че повторителните конструкции са най-често използваните в устното общуване и в тетралогията на Талев, но се срещат и изпусканията на елементи, както и други синтактични елементи, обособени вследствие на прекъсванията, застъпванията и добавянията в изказванията на събеседниците.

Втората глава засяга словоредата в тетралогията на Д. Талев. Както е известно, различните словоредни варианти в българския език имат различна функция, като изборът между тях не е произволен, а е подчинен на различни цели. Словоредът в разговорната реч често е „обърнат“, т.е. елементът с по-важно значение преминава по-напред в изказването (стр. 57). Ето защо в главата е обърнато внимание на словоредните промени в автономните конструкции и на полипредикативните конструкции. В изводите е посочено, че повече специфични словоредни особености се откриват при автономните конструкции, особено употреба на сказуемо в начална позиция или в края на изказването. Често се среща инициална позиция и на допълнението, докато определението се използва най-често както в книжовната реч – преди определяемото.

Полипредикативните конструкции се характеризират с размествания, променящи границите на подчинението. Характерни за Талев са структурите, при които подчиненият израз преминава в препозиция на мястото на главния.

В тази част са допуснати някои неточности в някои от посочените примери (стр. 60, 61 и др.), които обаче лесно могат да се коригират.

Третата глава е „Разговорните съюзи в тетралогията на Димитър Талев“, като най-напред е представена общата характеристика на съюзите. Посочени са и някои данни за техния произход. Представени са съчинителните съюзи, като се започва с *та* и *на*, които са широко застъпени в тетралогията. По-честотна е употребата на *та*. След това са разгледани *ама*, *ами* и *пък* и техните фонетични варианти, които имат равномерно разпределение в тетралогията, а накрая – съотносителните *съюзи ту-ту, хем-хем, я-я*, които, както казва авторката, „нямат толкова широка употреба колкото другите разговорни съюзи“, но се срещат като съюзи и частици в четирите романа.

Представени са и разговорните подчинителни съюзи *макар, дето, където, де, що, къде* и др., които се използват редовно и в тетралогията. В изследваните творби те въвеждат подчинени изрази и изречения, използват се като частици или заедно с други съюзи и частици.

В *Заключението* са представени основните наблюдения на дисертантката, а именно, че българската разговорна реч има специфични особености, различни от книжовния език, като присъединяване, изпускане на части, промяна на словореда и пр. Тези особености са използвани от Димитър Талев в неговата тетралогия със специфична художествена цел – да се открие народният характер на изказванията на неговите герои и да се представи говорът на региона, от който той произхожда.

Цялостното ми впечатление от труда е много добро. Поставените цели са изпълнени. Дисертационният труд е цялостно и приносно изследване, което разглежда в пълнота разговорните синтактични конструкции в тетралогията „Железният светилник“, „Преспанските камбани“, „Илинден“ и „Гласовете ви чувам“ на Димитър Талев. Изложението е написано грамотно и примерите са представени коректно, подредено и според изискванията на академичния жанр. Освен че допринася за изследването на особеностите на синтаксиса на разговорната реч, трудът има принос към синтактичната стилистика и прагматиката, две лингвистични области, които не са достатъчно добре разработени. Освен това изследванията на граматичните характеристики на художествени произведения разкриват ролята на избора на конкретни граматични структури за въздействието на изследваните творби и за изграждането на правдивостта на литературните образи. Изследването дава възможности и за последващи

проучвания – например за разликите между разговорните синтактични елементи в диалогичната и в авторовата реч, за разликите (ако ги има) между четирите книги в тетралогията, за разликите между разговорните елементи в тетралогията и други произведения и пр.

Авторефератът на дисертацията представя адекватно неговото съдържание.

Като се има предвид гореказаното, видно е, че представеният дисертационен труд притежава достатъчно научни приноси, които дават основание процедурата да бъде завършена успешно. Освен че научният труд притежава необходимите достойнства, докторантката отговаря на всички необходими изисквания на ЗРАСРБ. Ето убедено ще гласувам ЗА това на Мирела Владимирова Дурчова да бъде присъдена образователната и научна степен „ДОКТОР“.

23.08.2025 г.

гр. Благоевград

Рецензент:

/Биляна Тодорова/

PEER REVIEW

of a dissertation for obtaining the educational and scientific degree of 'Doctor'

Author of the dissertation: **Mirela Vladimirova Durchova**, Department of Bulgarian Language, Faculty of Philology, South-West University "Neofit Rilski".
Dissertation topic: **SYNTACTIC COLLOQUIAL FEATURES IN DIMITAR TALEV'S TETRALOGY**

Field: **2.1 Philology**

Peer Reviewer: **Bilyana Bozhinova Todorova**, Department of Bulgarian language, Faculty of Philology, South-West University "Neofit Rilski"

I am a member of the scientific jury for the defence of the dissertation thesis for the educational and scientific degree "Doctor" to **Mirela Vladimirova Durchova**, full-time PhD student in the scientific specialty "Bulgarian Language", professional field 2.1 Philology, field of higher education 2. Humanities Department of Bulgarian Language, Faculty of Philology, South-West University "Neofit Rilski", according to Order No. № 1304/13.06.2025 of the Rector of the South-West University "Neofit Rilski".

1. General description of the submitted materials

The set of materials presented by Mirela Durchova includes a dissertation, an autobiography, an abstract, a declaration of authorship, a declaration of authenticity of information, a reference for fulfillment of minimum national requirements, and copies of publications.

The doctoral student has declared a total of five articles (two of which were co-authored with her academic supervisor) related to the topic of the dissertation, published in Bulgaria and abroad. With these publications, she meets the requirements of the LSDT (ZRASRB) and fulfils the requirements to be admitted to public defense.

2. Short biodata

Mirela Durchova graduated from the Professional High School of Electronics and Energy in Bansko, and then studied Bulgarian philology at the South-West University "Neofit Rilski", where she also obtained an additional professional qualification as a teacher of Bulgarian language and literature. She also completed her master's degree at the same university in the master's program "Bulgarian as a Foreign Language". Since 2019, she has been a teacher in Bansko.

3. Actuality of the PhD thesis

The topic of the dissertation "SYNTACTIC COLLOQUIAL FEATURES IN DIMITAR TALEV'S TETRALOGY" is related to an important and often neglected problem – the study

of syntactic, and in particular colloquial syntactic features of emblematic literary works, especially those that contain features of dialects that are no longer spoken in the territory of the Republic of Bulgaria.

4. Description of the thesis

The dissertation submitted for internal discussion, entitled "**SYNTACTIC COLLOQUIAL FEATURES IN DIMITAR TALEV'S TETRALOGY**", consists of 165 pages and includes an introduction, three chapters, a conclusion, appendices, and a bibliography.

The introduction presents the object, subject, aim, and objectives of the study, with the object being Dimitar Talev's tetralogy and the subject being conversational syntactic features, in particular conversational syntactic constructions (repetitive, elliptical, etc.), word order changes, colloquial coordinating conjunctions, colloquial subordinate conjunctions, etc., used in literary works for different purposes.

The aim of the study is to describe and analyze the syntactic features characteristic of colloquial speech that D. Talev uses in his works. The additional tasks that the author sets herself are related to the study of some more specific colloquial constructions, such as colloquial syntactic means, changes in word order, and the frequency of use of colloquial coordinating conjunctions. Some data on the origin of colloquial connectors is also presented, as well as on the role of coordinating conjunctions as particles, etc.

The main method used by Mirela Durchova is descriptive-analytical, but the comparative method is also used. In addition to the synchronic approach, the diachronic approach is also applied.

The main syntactic constructions in colloquial speech are listed – repetitive constructions, elliptical constructions, reconstructions, stimulus responses, hyperbatons, anacoluthons.

The first chapter presents the colloquial syntactic constructions in D. Talev's tetralogy, specifying that syntactic constructions refer to "syntactic units that form syntactic and semantic unity in speech" (p. 20). These are repetitive and elliptical structures. First, attention is paid to repetitive structures, i.e. the various proleptic, mechanical constructions, repetitive constructions with grammatical value, and those with a stylistic function.

Next, elliptical syntactic constructions are presented – with an elided predicate, with an omitted subject, omitted secondary elements, omitted two elements, etc. Finally, other syntactic structures typical for the colloquial speech are mentioned, such as reconstructions, anacoluthons, and stimulus responses. At the end of the chapter, conclusions are presented,

namely that repetitive constructions are the most frequently used in oral communication and in Talev's tetralogy, but omissions of elements are also found, as well as other syntactic elements that are distinguished as a result of interruptions, overlaps, and additions in the interlocutors' utterances.

The second chapter deals with word order in D. Talev's tetralogy. As is well known, different word order variants in Bulgarian have different functions, and the choice between them is not arbitrary but depends on different purposes. Word order in colloquial speech is often "reversed," i.e., the element with greater significance comes first in the utterance (p. 57). That is why this chapter focuses on word order changes in autonomous constructions and polypredicative constructions. The conclusions indicate that more specific word order features are found in autonomous constructions, especially the use of the predicate at the beginning or end of the utterance. The initial position of the complement is also common, while the definition is most often used as in literary speech – before the defined.

Polypredicative constructions are characterized by shifts that change the boundaries of subordination. Talev is known for structures in which the subordinate expression is moved to the position of the main expression.

The third chapter is entitled "Conversational Conjunctions in Dimitar Talev's Tetralogy," which begins with a general description of conjunctions. Some information about their origin is also provided. Coordinating conjunctions are presented, starting with „та“ and „па“, which are widely used in the tetralogy. „Та“ is used more frequently. Next, „ама“, „ами“, and „пък“ and their phonetic variants are examined, which are evenly distributed throughout the tetralogy, and finally, the relative conjunctions „ту-ту“, „хем-хем“, and „я-я“, which, as the author says, "are not as widely used as other colloquial conjunctions," but occur as conjunctions and particles in the four novels.

The colloquial subordinate conjunctions „макар“, „де“, „където“, „де“, „що“, „къде“, etc., which are also used regularly in the tetralogy, are also presented. In the works studied, they introduce subordinate expressions and sentences, are used as particles or together with other conjunctions and particles.

The conclusion presents the main observations of the author, namely that Bulgarian colloquial speech has specific features that differ from the literary language, such as joining, omitting parts, changing word order, etc. These features are used by Dimitar Talev in his tetralogy with a specific purpose - to highlight the folk character of his characters' speech and to present the dialect of the region from which he originates.

The abstract of the dissertation contains 40 pages and adequately presents its content.

My overall impression of the work is very good. The objectives set have been achieved. The dissertation is a comprehensive and valuable study that examines in full the colloquial syntactic constructions in Dimitar Talev's tetralogy. The exposition is written competently and the examples are presented correctly, arranged according to the requirements of the academic genre. In addition to contributing to the study of the peculiarities of colloquial syntax, the work contributes to syntactic stylistics and pragmatics, two linguistic areas that are not sufficiently well developed. Furthermore, studies of the grammatical characteristics of literary works reveal the role of the choice of specific grammatical structures in the impact of the works studied and in the construction of the veracity of literary images. The study also provides opportunities for further research, for example, on the differences between colloquial syntactic elements in dialogue and in the author's speech, on the differences (if any) between the four books in the tetralogy, on the differences between colloquial elements in the tetralogy and other works, etc.

In view of the above, I will vote in favour of awarding the educational and scientific degree of "DOCTOR" to Mirela Vladimirova Durchova.